

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému

- „Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 2003/54/ES o spoločných pravidlách pre vnútorný trh s elektrickou energiou“
- „Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 2003/55/ES o spoločných pravidlách pre vnútorný trh so zemným plynom“
- „Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o zriadení Agentúry pre spoluprácu energetických regulátorov“
- „Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 1228/2003 o podmienkach prístupu do siete pre cezhraničné výmeny elektrickej energie“
- „Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 1775/2005 o podmienkach prístupu do prepravných sietí pre zemný plyn“

KOM(2007) 528 v konečnom znení – 2007/0195 (COD)

KOM(2007) 529 v konečnom znení – 2007/0196 (COD)

KOM(2007) 530 v konečnom znení – 2007/0197 (COD)

KOM(2007) 531 v konečnom znení – 2007/0198 (COD)

KOM(2007) 532 v konečnom znení – 2007/0199 (COD)

(2008/C 211/06)

Rada sa 18. októbra 2007 podľa článku 44 ods. 2 a článkov 55 a 95 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva rozhodla prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom

„Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 2003/54/ES o spoločných pravidlách pre vnútorný trh s elektrickou energiou“

„Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 2003/55/ES o spoločných pravidlách pre vnútorný trh so zemným plynom“

„Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o zriadení Agentúry pre spoluprácu energetických regulátorov“

„Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 1228/2003 o podmienkach prístupu do siete pre cezhraničné výmeny elektrickej energie“

„Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 1775/2005 o podmienkach prístupu do prepravných sietí pre zemný plyn“.

Odborná sekcia poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 4. apríla 2008. Spravodajcom bol pán CEDRONE.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 444. plenárnom zasadnutí 22. a 23. apríla 2008 (schôdza z 22. apríla 2008) prijal 100 hlasmi za, pričom 4 členovia hlasovali proti a 7 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. Závety a odporúčania

1.1. Závety

1.1.1. EHSV celkovo kladne hodnotí dôvody, ktoré viedli Komisiu k predloženiu tretieho balíka legislatívnych opatrení týkajúcich sa elektrickej energie. Po právnej a hospodárskej stránke ide o komplexnú a zložitú problematiku, ktorá vyvolala protichodné postoje a reakcie.

1.1.2. EHSV sa nazdáva, že energetický sektor nemožno naďalej ponechávať v súčasnom stave. Po spustení procesu integrácie a liberalizácie sa nachádzame na rázcestí, musíme rozhodnúť, ktorým smerom sa treba uberať. Liberalizácia trhu s elektrickou energiou sa na istý čas pozastavila a mala za následok vysoké náklady na transformáciu, ktoré by mohli

prevážiť nad prínosom, a ktoré sú spôsobené tým, že na európskej úrovni chýba jednotný rámec predpisov a v niektorých prípadoch skutočná vôľa k liberalizácii a jasné stanovenie zodpovednosti medzi jednotlivými subjektmi. Tento nedostatok istoty regulačných opatrení môže vyústiť do nízkej úrovne investícií v sektore a nevýrazného rozvoja hospodárskej súťaže. To viedlo k roztriešteniu európskeho trhu, v niektorých prípadoch na čele s bývalými monopolmi, a k nevyhnutnosti opätovne dôrazne vzniesť požiadavku, aby proces liberalizácie postupoval rozhodným krokom.

1.1.3. Politické aspekty: jednotný trh

1.1.3.1. Základným prvkom tejto stratégie je vybudovanie jednotného európskeho trhu s energiou. EÚ by mala vypracovať

spoločnú stratégiu, aby sa dalo konať pohotovo, jednoznačne a s väčšou negociačnou váhou na medzinárodnej úrovni. Spolupráca medzi členskými štátmi, regulátormi a prevádzkovateľmi prenosovej sústavy a je nevyhnutne potrebná. Treba vykonať štrukturálne zmeny zamerané na integráciu riadenia systémov a ich rozvoj na regionálnej úrovni. Jednotlivé členské štáty musia spojiť svoje skúsenosti, poznatky a pravidlá, aby konali spoločne a navrhli (vnútili) svoju vlastnú politiku poplatkov za dodávky s cieľom vytvoriť čo najkonkurencieschopnejšie prostredie, ktorej výsledkom budú spravodlivejšie ceny, pričom sa treba vyhnúť finančným špekuláciám. Členské štáty musia byť jednotnejšie a dodržiavať spoločne stanovené pravidlá v záujme užívateľov/spotrebiteľov a na vnútroštátnej úrovni uplatňovať vopred schválené právne predpisy Spoločenstva.

1.1.4. Hospodárske aspekty

1.1.4.1. EHSV sa nazdáva, že spravodlivá hospodárska súťaž, riadiaca sa vhodnými predpismi (súčasný návrh Komisie ju neumožňuje), by umožnila nárast alternatívnych zdrojov energie a investícií do energetickej infraštruktúry, ktoré by zasa viedli k zvýšeniu produktivity podnikov (ako napr. MSP), čo by umožnilo dosiahnuť spravodlivé ceny, čo by prospelo transparentnosti a znížilo riziko dominantného postavenia.

1.1.4.2. Jedným z prvoradých cieľov tretieho balíka opatrení je stimulovanie potrebných investícií do energetickej infraštruktúry a zaistenie ich koordinácie na európskej úrovni. Pokiaľ ide o tento aspekt, opatrenia navrhnuté Komisiou sa uberajú správnym smerom. Je však potrebné zaistiť, aby spomínané opatrenia umožňovali realizovať potrebné investície do výroby a vzbudzovali u investorov dôveru. Pokiaľ ide o rozvoj sietí, tieto opatrenia by mali zabezpečiť dostatočné plánovanie zohľadňujúce všetky zainteresované subjekty a splňanie týchto plánov na príslušnej úrovni a podľa stanoveného harmonogramu. Okrem toho je potrebné zabezpečiť na európskej úrovni kontrolu investícií (zabezpečenú Agentúrou regulátorov). Na málo pružnom trhu s podnikmi, ktoré pôsobia v oligopolných podmienkach, s niektorými štátmi, ktoré neprejavujú ochotu delegovať právomoci v oblasti dodávok, sa stráca dôvera prevádzkovateľov a užívateľov, čo vedie k zablokovaniu likvidity. Tento stav by bolo treba odstrániť.

1.1.5. Sociálne aspekty

1.1.5.1. Procesy reštrukturalizácie vyplývajúce z tretieho balíka opatrení budú musieť byť sprevádzané politikou na podporu zamestnanosti s plným zapojením odborov a podnikov prostredníctvom nástrojov ako *corporate social restructuring* a nástrojov sociálneho zmiernenia naplánovaných na úrovni jednotlivých štátov a EÚ. S uspokojením sa dá konštatovať, že v krajinách, kde prebehlo oddelenie vlastníctva v oblasti dopravných sietí, sa nezaznamenali negatívne vplyvy na zamestnanosť.

1.1.5.2. Hoci ochrana slabších vrstiev spoločnosti a zraniteľných spotrebiteľov je a naďalej zostane úzko vnútroštátnou záležitosťou, je veľmi dôležité, aby Komisia uznala dôležitosť týchto opatrení na medzinárodnej úrovni. Komisia bude musieť zaručiť aj monitorovanie ich zavádzania do praxe, aby tieto nástroje boli v súlade so základnými požiadavkami otvoreného a konkurencieschopného trhu. Bolo by potrebné zaviesť na európskej úrovni pojem energetická chudoba (minimálne sadzby) a naďalej plniť povinnosti verejnej služby a služby vo všeobecnom záujme tak, ako je to stanovené v platných smerniciach.

1.1.6. Užívateľia (podniky a spotrebiteľia)

1.1.6.1. Nová stratégia pre politické opatrenia v oblasti energetiky musí teda dokázať podporovať skutočnú hospodársku súťaž medzi podnikmi a rozšíriť možnosti výberu užívateľov. Prepravné siete musia byť dostupné každému, kto ich chce využívať. V prípade veľkých energeticky náročných podnikov je potrebné dospieť k európskej zmluve pre nákup energie za jednotné ceny (*comparable prices* alebo *law of one price*) odstránením štátnej pomoci (narušovanie hospodárskej súťaže). Aj samotným spotrebiteľom sa musia uznať ich práva zaručené zo strany EÚ a ponúknuť slobodný výber dodávateľa podľa vlastného uváženia za najnižšie možné ceny.

1.1.7. EHSV sa nazdáva, že návrh Komisie sa musí snažiť vyhnúť nie úmyselnému spojenému úsiliu veľkých monopolných podnikov upevniť *status quo*, pričom ich zámerom je udržať si zisky vyplývajúce z ich postavenia, ako aj zo strany odborov, ktoré sa snažia zachovať pracovné miesta.

1.2. Návrhy EHSV

1.2.1. Vnútorňý trh s energiou

1.2.1.1. Na urýchlenie procesu dobudovania jednotného trhu s energiou musí Komisia pozmeniť návrhy tretieho balíka opatrení v oblasti energie, aby získala moc konať nezávisle na medzinárodnej úrovni, predovšetkým pokiaľ ide o zdroje energie. Na tento účel musia byť návrhy v oblasti regionálnej spolupráce považované za kroky na ceste smerom k dosiahnutiu konečného cieľa, ktorým je vybudovanie jednotného trhu s energiou. Členské štáty by sa okrem toho mali snažiť o integrovanie svojich trhov s elektrickou energiou a prevádzkovatelia sústavy by mali poskytovať služby vo viacerých členských krajinách. EHSV sa nazdáva, že návrh týkajúci sa regionálnej spolupráce prevádzkovateľov siete obsiahnutý v treťom balíku opatrení nesmie byť v žiadnom prípade pokladaný za dočasnú náhradu jednotného trhu. Je nevyhnutné, aby existovala regionálna spolupráca založená na oddelení vlastníctva medzi prevádzkovateľmi siete, ktorí sú skutočne oddelení od výroby/predaja. Regionálne iniciatívy podporované skupinou európskych regulačných úradov ERGEG v ostatných rokoch by mali slúžiť aj na overenie homogenosti regulácie a trhových pravidiel.

1.2.2. Oddelenie vlastníctva v rámci vertikálne integrovaného podniku (unbundling)

1.2.2.1. EHSV sa nazdáva, že EK by mala uprednostniť oddelenie vlastníctva (*ownership unbundling*) pred funkčným oddelením, čo je na podporu investícií určite lepšie. To by zvýšilo transparentnosť a dôveru prevádzkovateľov zlepšilo bezpečnosť systému a umožnilo monitorovanie monopolistických aktivít a viedlo k prevencii diskriminačného správania a optimalizácii využívania a údržby siete.

1.2.2.2. Sú potrebné ďalšie spresnenia a analýzy v súvislosti so strategickými účinkami vlastníctva sietí a potreby zaručenia ich nezávislosti aj vzhľadom na prípadné záujmy tretích krajín, vrátane rozhodnutí týkajúcich sa charakteru vlastníctva sietí (verejné alebo súkromné). Návrh Komisie uplatnením oddelenia vlastníctva nevyžaduje privatizáciu prepravných sietí, ktoré sú v súčasnosti vo verejnom vlastníctve.

1.2.2.3. Neexistujú také rozdiely medzi sektorom elektrickej energie a sektorom zemného plynu (pozri Spojené štáty, Dánsko, Holandsko, Portugalsko, Spojené kráľovstvo, Španielsko, Švédsko), ktoré by opodstatňovali nejednotný prístup, pokiaľ ide o oddelenie vlastníctva. Oddelenie vlastníctva medzi výrobou a obchodnou činnosťou a aktivitami v oblasti prepravy je potrebné v oboch sektoroch. Potenciálne diskriminačné správanie sa vyplývajúce z nedostatočnej úrovne vertikálneho oddelenia je rovnaké. Spoločnosti predávajúce zemný plyn by sa nemali zaujímať o to, kto prepravuje ich plyn, ale mali by sa usilovať len o spoluprácu so spoľahlivými a finančne silnými spoločnosťami, ktoré budú schopné predávať „ich“ zemný plyn.

1.2.3. Európska agentúra

EHSV je hlboko presvedčený, že Európskej agentúre pre spoluprácu energetických regulátorov (ACER), by mali byť zverené väčšie právomoci, aby mohla

- vykonávať regulačnú funkciu samostatne a nezávisle,
- monitorovať činnosť Európskej siete prevádzkovateľov prenosových sústav (ENTSO) a spolu s ňou a stálym výborom pre trh pomáhať Európskej komisii pri špecifikovaní zoznamu technických a trhových predpisov potrebných na vypracovanie a schválenie kódexov a usmernení,
- stanoviť kritériá a schváliť trhové a technické kódexy,
- stanoviť metodiky na výpočet taríf a tarify kompenzačného mechanizmu pre náklady prevádzkovateľov siete za cezhraničný prenos elektrickej energie,
- vypracovať usmernenia opierajúce sa o zásady rozvoja prenosovej sústavy a schváliť desaťročný investičný plán, ktorý navrhuje ENTSO,
- adresovať oznámenia a stanoviská Európskemu parlamentu, Rade a Komisii,

- organizovať konzultácie s účastníkmi trhu,
- koordinovať činnosť národných orgánov,
- presadzovať transparentnosť, vrátane spôsobu vymenovania jej správnej rady.

1.2.4. Vnútroštátne orgány

1.2.4.1. Vnútroštátne regulačné orgány zohrávajú základnú úlohu pri podpore hospodárskej súťaže a zabezpečovaní správnej implementácie smerníc na vnútroštátnej úrovni, predovšetkým pokiaľ ide o dodržiavanie pravidiel pri nestrannom využívaní infraštruktúr. Je preto potrebné harmonizovať ich právomoci a zvýšiť na vnútroštátnej úrovni ich nezávislosť od príslušnej vlády a energetických spoločností, aby boli schopné vykonávať dohľad a zabrániť akémukoľvek zneužitiu dominantného postavenia. Nezávislejší regulačný orgán vytvorí dôveru v trh a dokáže aktívnejšie spolupracovať s agentúrou ACER.

1.2.5. Mechanizmus koordinácie prevádzkovateľov vnútroštátnych prenosových sústav (Európske siete prevádzkovateľov prenosových sústav – *European Networks of Transmission System Operators – ENTSO*)

1.2.5.1. EHSV sa vyslovuje za účinnejšiu koordináciu vnútroštátnych prevádzkovateľov prenosových sústav na realizáciu investícií a optimalizáciu riadenia infraštruktúr, ktoré sú potrebné pre rozvoj integrovanej európskej rozvodnej siete. Agentúra by mala zohrávať významnejšiu úlohu než sa plánuje, aby mohla navrhovať, vypracovávať, monitorovať a schvaľovať kódexy, s cieľom zabezpečiť patričné zohľadnenie verejného záujmu. ENTSO by mali zohrávať úlohu len v súvislosti s ich schopnosťami a právomocami. V súlade s tým by zodpovednosť za vypracovanie usmernení a kódexov mala nieť ACER.

1.2.6. Európske siete a investície

1.2.6.1. EHSV sa nazdáva, že Únia by mala predbehnúť budúci vývoj vo využívaní sietí pomocou investičného programu zameraného na vytváranie systému európskych verejných a/alebo súkromných sietí alebo sietí regulovaných Úniou prístupných všetkým, a to tak pre prenos ako aj pre využívanie energie. Na tento účel by sa mala zaručiť skutočná transparentnosť postupov riadenia prepojení založených na trhových postupoch, ktoré by umožnili zmaximalizovať obchod. Investovať by sa malo v prípade, že je to spojené s prínosom pre spoločenský a hospodársky blahobyt z regionálneho hľadiska a všetci účastníci trhu by mali byť náležite zapojení do rozhodovacieho procesu týkajúceho sa vypracovania kódexov a desaťročného investičného plánu.

1.2.7. Demokracia a zastúpenie

1.2.7.1. EHSV sa na základe existujúcich alebo plánovaných ustanovení pre spotrebiteľov nazdáva, že je potrebné naplánovať ich účasť v správnej rade agentúry. To isté treba konštatovať v súvislosti so všetkými ostatnými zainteresovanými stranami (aktéri, odbory, podniky), ktorí by mohli byť zastúpení nielen v správnej rade ale aj v príslušnom dozornom výbore tak, aby vypracovávanie právnych predpisov bolo spojené s čo možno najväčším konsenzom a účasťou, a to od začiatku, a nie iba v záverečných fázach.

2. Úvod

2.1. Pred približne desiatimi rokmi začala Komisia (s veľkým oneskorením) vyvíjať prvé kroky smerom k vypracovaniu európskych právnych predpisov pre jednotný trh s elektrickou energiou a zemným plynom. Výbor mal tak možnosť – často kladúc dôraz na iné aspekty než Komisia – vyjadriť svoj postoj k problematike, ktorá sa plynutím času stáva čoraz dôležitejšou a kontroverznejšou.

2.2. Prijatím tretieho balíka legislatívnych opatrení týkajúceho sa trhov s elektrickou energiou a zemným plynom EK zamýšľa zaviesť začatý proces v úplne inej medzinárodnej situácii, ktorá prináša všetkým zúčastneným nové problémy. Medzi členskými štátmi nevládne jednotná zhoda s návrhmi, čo odďaľuje schválenie a implementáciu nových návrhov a ohrozuje dobudovanie jednotného európskeho trhu s energiou.

2.3. EHSV je postavený pred veľmi zodpovednú úlohu vypracovať stanovisko k jednej z najdôležitejších (a najpálčivejších) problematík ostatných rokov, od ktorej závisí nielen trh s elektrickou energiou ale aj osud európskych podnikov v sektore, európskych spotrebiteľov ako aj podnikov tretích krajín.

2.4. EHSV kladne posudzuje „hodnotenie vplyvu“ vypracované Komisiou, ktoré poskytuje dobré východiskové podnety, pokiaľ ide o účinnosť liberalizácie a „spravodlivú“ hospodársku súťaž (pozri znenie dokumentu).

3. Zdôvodnenie návrhov Komisie

3.1. Zabezpečiť, aby si spotrebiteľia mohli slobodne zvoliť svojho dodávateľa zo širokej ponuky a požívať výhody, ktoré by tento výber mal priniesť. Tieto optimálne podmienky pre spotrebiteľov by mali dodržiavať aj podniky z tretích krajín, ktoré pôsobia v rámci EÚ.

3.2. Oddeliť činnosti týkajúce sa výroby a prenosu od vlastníctva a prevádzky sietí pre prenos elektrickej energie a prepravu zemného plynu. Okrem toho sa uvádza druhá možnosť, „nezávislý prevádzkovateľ sústavy“, ktorá umožňuje vertikálne integrovaným spoločnostiam ponechať si vlastníctvo siete len v prípade, že ich fixný kapitál spravuje nezávislý orgán alebo iný podnik. To by malo podnietiť investície do infraštruktúry.

3.3. Zaviesť účinné opatrenia na zabránenie roztrieštenia trhu na základe hraníc jednotlivých štátov, na odstránenie existujúcej vertikálnej integrácie a zvýšenej koncentrácie ponuky, čo doteraz prakticky bránilo vytvoreniu skutočnej konkurencie a presadeniu jednotného trhu s energiou.

3.4. Zjednodušiť cezhraničné výmeny vytvorením príslušnej agentúry s cieľom koordinovať vnútroštátne regulačné orgány a poskytovať rovnaké príležitosti európskym podnikom tohto sektora. To by malo zaručiť vytvorenie skutočnej európskej siete, ktorá bude zárukou bezpečnosti dodávok a diverzifikácie ponuky. Vnútroštátne regulačné orgány by sa mali stať skutočne nezávislejšími.

3.5. Podporovať spoluprácu vytvorením nových pravidiel zo strany prevádzkovateľov európskych sietí a zabezpečením rozsiahlejšej spolupráce medzi rôznymi vnútroštátnymi trhmi aj v prípade ohrozenia dodávok.

3.6. Zvýšiť transparentnosť zjednodušením trhových pravidiel a informovaním spotrebiteľov s cieľom zvýšiť dôveru užívateľov v dobre fungujúci trh (ale bolo to dosiaľ naozaj vždy tak?).

3.7. Dosiahnuť, aby spotrebiteľia mohli využívať práva spotrebiteľov energie zaručených v príslušnej (záväznej) „charte“, ktorá by mala obsahovať okrem iného informácie o dodávateľoch, rôznych trhových ponukách, zjednodušení administratívnych postupov, chudobe v súvislosti so spotrebou energie (*fuel poverty*), atď. ⁽¹⁾

4. Návrhy smerníc (elektrická energia a zemný plyn)

4.1. Skutočné (právne a funkčné) oddelenie dodávateľskej sústavy a prenosovej/prepravnej sústavy pre elektrickú energiu a zemný plyn prostredníctvom sústav, ktoré nie sú vertikálne integrované, vo všetkých členských štátoch. To je kľúčovým prvkom, ktorý umožní vyriešiť možné konflikty záujmov ako aj:

- zabezpečiť primerané investície na dosiahnutie účinnejšej dodávateľskej a prenosovej/prepravnej sústavy, vrátane zlepšenia riadenia cezhraničného prenosu,
- vyhnúť sa výsadám alebo zvýhodňovaniu pridružených podnikov v rámci vertikálne integrovaných distribučných a výrobných systémov,
- zabezpečiť všetkým účastníkom trhu a nielen tým, ktorí sú prepojení s príslušným podnikom, správny a transparentný prístup k informáciám.

4.2. Vzhľadom na existenciu vertikálne integrovaných spoločností a neochotu prejsť na skutočné oddelenie vlastníctva je možným riešením vytvorenie nezávislého prevádzkovateľa sústavy (ISO). Tento prevádzkovateľ by síce umožňoval spoločnostiam zachovať si vlastníctvo siete, ale nie jej prevádzkovanie. Túto nezávislosť možno dosiahnuť jedine, ak bude existovať účinný regulačný systém.

⁽¹⁾ Pozri stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Oznámenie Komisie – Smerom k európskej charte práv spotrebiteľov energie“, CESE 71/2008.

4.2.1. Nezávislosť prevádzkovateľa siete sa uplatňuje na verejné ako aj súkromné podniky v podobe oddelenia vlastníctva distribučnej siete a výrobných systémov.

4.2.2. Hlavným cieľom je dosiahnuť, aby vo všetkých krajinách EÚ podniky, ktoré pôsobia v sektore výroby a dodávok elektrickej energie a zemného plynu, pôsobili úplne oddelene.

4.2.3. Navrhovaná smernica obsahuje dočasné výnimky z predpisov na oddelenie vlastníctva v prípade investícií do energetickej infraštruktúry.

4.3. Plánuje sa oddelenie prevádzkovateľov prenosovej/prepravnej sústavy od prevádzkovateľov dodávateľských a výrobných/ťažobných činností nielen na vnútroštátnej úrovni, ale aj v celej EÚ. Žiadna výrobná/ťažobná energetická spoločnosť nemôže vlastniť alebo prevádzkovať prenosovú/prepravnú sústavu v žiadnom členskom štáte EÚ. Každý prevádzkovateľ, ktorý vstupuje do systému, musí dokázať svoju nezávislosť od dodávateľskej a výrobných/ťažobnej činnosti.

4.4. Oddelenie vlastníctva by malo viesť k správne fungovaniu trhu a siete, čo by sa malo premietnuť do správnej tvorby cien za elektrickú energiu a zemný plyn a možného poklesu cien, čo by predstavovalo jasné výhody pre spotrebiteľov a investorov sektora.

4.5. Korektné správanie nezávislého prevádzkovateľa siete ako aj skutočné oddelenie vlastníctva systémov výroby a dodávky sa bude dať dosiahnuť len v prítomnosti nezávislého a fungujúceho regulačného orgánu. Regulačné orgány budú musieť byť z hľadiska právnej formy oddelené a funkčne nezávislé od akéhokoľvek iného verejného alebo súkromného subjektu a konať nezávisle od akýchkoľvek trhových záujmov. Budú musieť mať plnú moc a môcť spolupracovať medzi sebou medzi jednotlivými členskými štátmi s cieľom:

- monitorovať dodržiavanie požiadaviek transparentnosti jednotlivých účastníkov trhu,
- zabezpečiť účinnosť opatrení na ochranu spotrebiteľov,
- monitorovať dobré fungovanie dodávok elektrickej energie a zemného plynu,
- kontrolovať investičné plány prevádzkovateľov prenosovej/prepravnej sústavy a overiť ich vzájomnú kompatibilitu,
- kontrolovať prípady zneužívania trhu alebo dominantného postavenia, ktoré sú prekážkou správnej tvorby cien,

Externé agentúry (Výbor európskych regulátorov cenných papierov – CESR, Agentúra pre spoluprácu energetických regulátorov) majú za úlohu poskytovať Komisii poradenstvo pri uplatňovaní uvedených predpisov.

5. Návrhy nariadení (zriadenie Agentúry pre spoluprácu energetických regulátorov, prístup do siete pre cezhraničné výmeny elektrickej energie a prístup do prepravných sietí pre zemný plyn)

5.1. Konsolidácia vnútorných trhov pomocou spoločných pravidiel a ustanovení je kľúčovým prvkom rozvoja európskeho trhu s elektrickou energiou a uskutočňovanie potrebných cezhraničných výmen. Je potrebná harmonizácia existujúcich pravidiel (napríklad technických pravidiel, na základe ktorých musia elektroenergetické spoločnosti pracovať, t. j. kódexov pre prepravu a distribúciu, resp. „sietových predpisov“ – *grid codes*) medzi jednotlivými členskými štátmi a v súčasnosti sa nezdá, že už by bola dosiahnutá pomocou Európskej skupiny regulátorov pre elektrickú energiu a plyn (ERGEG). Takúto harmonizáciu rozhodnutí možno dosiahnuť jedine pomocou oddeleného a nezávislého orgánu, ktorý môže byť vzhľadom na obmedzenia článkov zmluvy zriadený v podobe agentúry.

5.2. Hlavnými úlohami tejto agentúry by malo byť:

- zlepšenie manažmentu cezhraničných aktivít,
- monitorovanie činností prevádzkovateľov prenosových sústav pre elektrickú energiu a prepravných sústav pre plyn,
- kontrola účinnosti navrhovaných desaťročných investičných plánov pre siete,
- zabezpečenie toho, aby spolupráca medzi prevádzkovateľmi prebiehala účinným a transparentným spôsobom na prospech vnútorného trhu,
- prijímanie individuálnych rozhodnutí o technických aspektoch a žiadostiach o výnimky,
- zohrávanie poradnej úlohy v záležitostiach týkajúcich sa regulácie trhu a navrhovať usmernenia na zlepšenie osvedčených postupov uplatňovaných národnými regulačnými orgánmi.

5.3. Organizačná štruktúra prevezme typickú podobu regulačných agentúr Spoločenstva, pričom osobitnú pozornosť treba venovať prijatiu systému, ktorý by zaručil nezávislosť pri vykonávaní regulačných funkcií. Preto sa navrhuje vytvoriť okrem správnej rady, ktorá vymenúva riaditeľa agentúry, aj radu regulátorov zodpovednú za všetky regulačné záležitosti ako aj radu pre odvolania, ktorá je oprávnená riešiť odvolania proti rozhodnutiam prijatým agentúrou. Počet pracovníkov agentúry by nemal presahovať 40 – 50 osôb a jej celkové náklady sa odhadujú približne na 6 – 7 miliónov EUR ročne, ktoré budú pokryté dotáciami Spoločenstva.

5.4. Komisia zohráva úlohu ochrankyne zmlúv a „kontrolóra“ kontrolnej inštalácie. Agentúra má rozhodovaciu právomoc a prijíma individuálne rozhodnutia jedine o technických otázkach. Komisia môže prijať rozhodnutia o opatreniach na ochranu spolupráce alebo správneho fungovania vnútorného trhu na základe oznámenia agentúry alebo nezávisle od nej.

5.5. Účinná spolupráca medzi prevádzkovateľmi prenosovej/prepravnej sústavy je nevyhnutným predpokladom dosiahnutia skutočnej integrácie trhu. V súčasnosti existuje jedine dobrovoľná spolupráca, ktorá dosiaľ nepriniesla uspokojivé výsledky, najmä v prípade porúch siete a výpadkov elektrickej energie. Integrácia riadenia systému na regionálnej úrovni by umožnila:

- stanoviť koherentný súbor medzinárodne platných technických a trhových kódexov,
- stanoviť technické kódexy tam, kde chýba účinná spolupráca medzi sieťami,
- zaručiť nediskriminačné zaobchádzanie v súvislosti s prevádzkou a rozvojom siete,
- uľahčiť integráciu trhu, a tým umožniť cenovú konvergenciu (zmenšovanie rozdielov v cenách), zmenšiť obavy týkajúce sa koncentrácií na trhu, stimulovať likviditu atď.,
- podporovať financovanie a riadenie výskumných a inovačných činností.

5.6. Štruktúry spolupráce prevádzkovateľov prenosovej/prepravnej sústavy musia byť na európskej úrovni plne uznané. Môžu sa využívať existujúce štruktúry, ako sú GTE a ETSO alebo môžu byť vytvorené nové centrálna a stále štruktúry pre spoluprácu tak v súvislosti s organizáciou, ako aj v súvislosti s praktickými nástrojmi plánovania a prevádzky sietí.

6. Všeobecné pripomienky

6.1. Hlavným problémom v súvislosti so sieťami nie je len ich samotná liberalizácia, predovšetkým sietí vedenia elektrickej energie, ale aj to, ako zabezpečiť občanom a podnikom možnosť využívať ich. Napríklad by sa dalo uvažovať o európskych verejných sieťach alebo sieťach regulovaných Úniou, ktoré by boli prístupné všetkým.

6.2. Bolo by žiaduce, aby Európska komisia podporovala investície s cieľom vytvoriť úplne inovatívnu prenosovú sústavu, ktorá by umožnila využívanie elektrickej energie na európskej úrovni prostredníctvom inteligentnej interaktívnej siete. Siete podobnej internetu, ktorá by vďaka technológiám inteligentných meračov umožnila tok energie oboma smermi.

6.3. To by výrazne podporilo investície a viedlo k vytvoreniu nových pracovných miest a uskutočneniu starého hesla „*power to people*“: vymieňať energiu podľa potreby každého medzi sieťami otvorenými všetkým, s rovnakými pravidlami uplatňovanými vo všetkých krajinách Únie bez výnimky (ako to už funguje v prípade internetu).

6.4. Z týchto dôvodov by bolo možné ísť smerom k úplnému oddeleniu distribučnej sústavy elektrickej energie a k možnosti voľby medzi oddelením a nezávislým prevádzkovateľom v prípade sietí pre zemný plyn.

6.5. Ciele, ktoré sleduje Komisia (posilniť národné regulačné orgány, posilniť spoluprácu medzi prevádzkovateľmi prenosovej/prepravnej sústavy ISO/TSO, zvýšiť transparentnosť trhu atď.), sa dajú len ťažko dosiahnuť, ak sa neprestane uvažovať len z hľadiska jednotlivých štátov, nielen pokiaľ ide o siete, ale aj dodávky, investície, atď. Len tieto opatrenia dokážu zaručiť lepšiu kvalitu služieb, i keď nepostačujú na udržanie cien na prijateľnej úrovni.

6.6. Sústredenie zásob ropy do nemnohých oblastí sveta (61,8 % na Strednom východe, 11,7 % v Európe a Rusku, 9,4 % v Afrike, 8,5 % v Južnej Amerike, 5,1 % v Severnej Amerike a 3,5 % na Ďalekom východe, zdroj: F. Profumo, Technická univerzita v Turíne) by malo viesť Komisiu k uplatňovaniu spoločnej politiky a zaujatiu rozhodnejšieho postoja tak voči týmto oblastiam ako aj v rámci medzinárodných organizácií, kde sa uzatvárajú dohody a prijímajú rozhodnutia. V opačnom prípade však hrozí, že samotná jednoduchá liberalizácia sa stane klamnou predstavou, nepostačujúcou na udržanie cien na prijateľnej úrovni, ktoré často narastajú kvôli monopolom diktujúcim podmienky aj politike.

6.7. EÚ musí pokračovať cestou regulovanej hospodárskej súťaže a transparentnosti s cieľom dosiahnuť vyššiu konkurencieschopnosť a transparentnosť hospodárskeho systému. Víťazstvo nad spoločnosťami Microsoft a Volkswagen sú povzbudzujúcim precedensom v prospech hospodárskej súťaže, i keď to nestačí. Je súčasne potrebné navrhnuť účinnejšie opatrenia na zmiernenie účinkov a následkov v oblasti zamestnanosti, opatrenia a investície schopné dodať dynamiku hospodárskemu systému, na vytvorenie viacerých príležitostí pre pracujúcich a mládež, a teda zníženie počtu osôb odkázaných na „ochranu“. A naozaj, to, že posledné údaje o hospodárskom raste nie sú veľmi povzbudzivé (pozri oznámenie Komisie), je spôsobené okrem silného eura aj slabou konkurencieschopnosťou podnikov a „ochranou“, ktorú mnohé z nich požívajú. Rušenie monopolného postavenia podnikov začaté po prijatí Jednotného európskeho aktu musí byť úspešné, pretože v prípade zlyhania by dezorganizácia a prípadné opätovné vynakladanie verejných zdrojov na záchranu sietí poškodilo záujmy občanov-spotrebiteľov, ako tomu bolo v prípade britských železníc.

6.8. Výmena názorov o tomto balíku opatrení nemôže ostať zatvorená v rokovacích miestnostiach inštitúcií alebo v úzkom kruhu poverených pracovníkov. Komisia a EHSV musia vyniesť von diskusiu, ktorá musí byť otvorená a musia do nej byť zapojení občania-spotrebiteľia, pracovníci a podniky, aby sa predišlo tomu, že jedine spoločnosti sektora, často monopolné, budú ovplyvňovať rozhodnutia (mohol by sa napríklad zriadiť *blog* pre občanov, zorganizovať verejné diskusie vo väčšine členských štátov, v niektorých európskych mestách a oboznámiť s výsledkami na veľkej verejnej konferencii na úrovni Spoločenstva). Kontrola európskych regulačných agentúr, ktorú vykonáva Komisia, by mala tiež mať demokratický rozmer a mala by byť potvrdená kontrolou Európskeho parlamentu.

7. Konkrétne pripomienky

7.1. Oddelenie vlastníctva jednotlivých činností reťazca: dodávky a výroba od prevádzky siete (*ownership unbundling*). Uskutočnenie takýchto opatrení je nevyhnutným predpokladom odstraňovania prekážok vstupu na trh. Cieľom je zabrániť tomu, aby integrované spoločnosti, ktoré vykonávajú viacero činností v rámci reťazca, mohli „previesť“ časť nákladov liberalizovaných aktivít na tarchu regulovaných činností, a tým získať neprímerané konkurenčné výhody oproti tým podnikom, ktoré pôsobia jedine v rámci hospodárskej súťaže. Členské štáty implementovali nejednotným spôsobom smernice o trhu so zemným plynom a elektrickou energiou, a tým umožnili v niektorých prípadoch vytvorenie vertikálne integrovaných výrobných a dodávateľských podnikov a podnikov prevádzkujúcich prepravné/prenosové sústavy.

7.2. Účinné posilnenie právomocí vnútroštátnych regulačných orgánov, ktoré sú zároveň garantmi neutralnosti prevádzkovania sietí a všeobecnejšie infraštruktúr spravovaných v rámci koncesíí, t. j. nevyhnutných pre liberalizáciu (preprava, distribúcia a meranie v sektore elektrickej energie; prenos, distribúcia, meranie, uskladňovanie a spätné splyňovanie v sektore zemného plynu).

7.3. Rozhodujúcou úlohou agentúry pre spoluprácu energetických regulátorov je kontrola činnosti nezávislých vnútroštátnych orgánov. Zriadenie nadnárodného regulačného orgánu s dozornou právomocou nad činnosťou jednotlivých zaangażovaných krajín by viedlo k presne vymedzenej regulačnej spolupráci a do istej miery vyrovnalo nevyváženosť medzi perspektívami EÚ ako celku a perspektívami jednotlivých krajín v prospech riešení zameraných na vytvorenie integrovaného trhu s energiou.

7.4. Vytvorenie prevádzkovateľov prenosových sústav nezávislých od systému výroby/ťažby, ktorí by medzi sebou spolupracovali s cieľom účinne zvládať problémy v oblasti distribúcie. Prevádzkovatelia prenosovej/prepravnej sústavy vertikálne integrovaných podnikov majú sklon uprednostňovať pridružené podniky, a tým spôsobujú vážne nedostatky v informovaní nových konkurentov. V prípade investícií v rámci výrazne integrovaných spoločností ide často o narušenie hospodárskej súťaže vzhľadom na to, že podnik s dominantným postavením nemá žiaden záujem na zlepšovaní siete, keďže to by prospievalo najmä konkurenčným spoločnostiam. Formálne a zásadné oddelenie prevádzkovateľov prenosových sústav by poskytlo rovnaké záruky prístupu k sieťam všetkým distribučným podnikom, a tým umožnilo vykonanie technických zlepšení, ktoré sú potrebné na zabezpečenie účinnejšieho riadenia a v konečnom dôsledku aj nižších poplatkov pre užívateľov.

7.5. Dosiahnutie väčšej transparentnosti a zjednodušenie prístupu na trh s cieľom zvýšiť likviditu trhu so zemným plynom a elektrickou energiou. Na trhu je možné pozorovať nedostatky, pokiaľ ide o spoľahlivosť a rýchlosť poskytovania informácií (medzi jednotlivými článkami reťazca). Existuje značná nevyváženosť v informovanosti medzi etablovanými prevádzkovateľmi (*incumbent*) a im konkurujúcimi spoločnosťami. Väčšia transparentnosť by obmedzila na minimum riziko pri vstupe na trh pre nových účastníkov trhu a odstránila do istej miery prekážky vstupu na trh, čím by sa zvýšila dôvera

vo veľkoobchodné trhy a tým v cenové signály. Je však potrebné zabezpečiť istú jednotnosť/istý súlad informácií, ktoré by bez toho, aby podceňovali význam dôverného charakteru strategicko-obchodných informácií spoločností, nemali nikdy nechávať priestor na neistú interpretáciu, ktorá by ohrozila skutočnú transparentnosť trhu.

7.6. Zaručiť rovnaký prístup k informáciám všetkým účastníkom trhu s cieľom vzbudiť dôveru, a tým umožniť správny vývoj trhu. Mnohí prevádzkovatelia nie veľmi dôverujú mechanizmu tvorby cien. Zmluvy o dovoze zemného plynu sa uzatvárajú na základe cenových ukazovateľov vytvorených podľa spotrebného koša ropných výrobkov, ceny teda striktné sledujú vývoj trhov ropy. Táto väzba sa premieta do veľkoobchodných cien, ktoré sa tak nevytvárajú podľa mechanizmu ponuky a dopytu na trhu, čo ide na úkor záruky dodávok (ponuka). V prípade dlhodobých dovozných zmlúv nebadáť jasné tendencie smerom k mechanizmom tvorby cien založeným na dynamike trhu.

7.7. Stanovenie obzvlášť podrobných požiadaviek na zaručenie transparentnosti pri výrobe elektrickej energie a zemného plynu. Je potrebné poskytovať presné informácie o odhadoch vývoja dopytu a ponuky z krátkodobého hľadiska. Tieto požiadavky by mali spĺňať jednotliví výrobcovia elektrickej energie, a preto je potrebné prisúdiť väčšiu právomoc vnútroštátnym regulačným orgánom.

7.8. Vytvorenie trhov s derivátmi. Deriváty sú nielen prirodzeným nástrojom na rozvoj trhov s elektrickou energiou a zemným plynom, ale sú aj účinným prostriedkom rizikového manažmentu v oblasti cien. Na trhoch s elektrickou energiou sa rokuje priamo alebo nepriamo o zmluvách týkajúcich sa derivátov, a teda proces zosúladovania, ktorý treba vylepšiť, v tomto zmysle už začal. Na trhu so zemným plynom možno pozorovať výraznú nesúrodosť. Zatiaľ čo sa niektoré trhy vyznačujú pokročilým stupňom liberalizácie (napr. Spojené kráľovstvo), na iných neexistuje ani len obchodovanie so zemným plynom v hotovosti (napr. v Taliansku).

7.9. Vypracovanie pravidiel týkajúcich sa zásobníkov (alebo ťažobných polí), ktoré by mali zabezpečiť, aby sa všetky zásobníky, ktoré sú dostupné pre tretie strany, ponúkali na trhu nediskriminačným a transparentným spôsobom, a aby sa zabránilo hromadeniu kapacity.

7.10. Zverejnené a jednoznačné podmienky, ktoré by stanovili, kedy a ako sa uplatňuje prístup tretích strán ku kapacite zásobníkov ponúkanej na trhu.

7.11. Definovanie transparentných a podrobných pravidiel prístupu do distribučných skladov skvapalneného zemného plynu (LNG), ktoré by umožnili stanoviť infraštruktúru s udelenou výnimkou. Ide o stanovenie správnych vykonávacích pravidiel tzv. postupu *open season*. Tento postup na plánovanie mechanizmov predbežnej rezervácie kapacít pred jej vytvorením, by nemusel postačovať na zaručenie väčšej otvorenosti pre prevádzkovateľov, keďže v rámci samotného postupu sa musí tak či tak uprednostňovať pridelenie dostupnej prenosovej kapacity vnútroštátnych prepojovacích vedení podniku, ktorý spravuje plynovod alebo distribučný sklad LNG a ktorému bola

udelená výnimka. Okrem toho by prekážkou rozvoja hospodárskej súťaže na trhu so zásobovaním mohol byť postup pridelenia dostupného 20-percentného zvyškového podielu, ktorý uprednostňuje subjekty, ktoré sa zaviazu naplniť túto kvótu dlhodobými zmluvami, a tým znevýhodňujú jednak „spotové“ trhy, jednak flexibilitu dodávok.

7.12. Stanovenie bilaterálnych dlhodobých dohôd o dodávkach v súlade s právom hospodárskej súťaže ES. Miera hospodárskej súťaže na maloobchodnom trhu je veľmi obmedzená. Kumulované účinky dlhodobých zmlúv, zmlúv na dobu neurčitú, zmlúv s doložkami o tichom súhlase s jej predĺžením a dlhých výpovedných lehôt môžu byť zásadnou prekážkou konkurencieschopnosti. Zmluvné obmedzenia, ktoré dlhodobo zaväzujú zákazníkov a etablovaných výrobcov (*incumbent*), sa v jednotlivých krajinách líšia. Požiadavka konkurenčnejšej ponuky poskytovanej neetablovanými prevádzkovateľmi (*non-incumbent*) však stále narastá, chýba ale ponuka celoeurópskych dodávok, o ktorej treba uvažovať osobitne. Súčasná úroveň konkurencieschopnosti (málo ponúkajúcich subjektov) je obzvlášť neuspokojujúca v niektorých krajinách, ktoré sa vyznačujú vysokou koncentráciou (Rakúsko, Belgicko). Obmedzenia v súvislosti s tým, ako môžu spotrebiteľia disponovať plynom, ktorý im bol pridelený, spolu s reštriktívnymi postupmi dodávateľov na mieste dodávky teda vzbudzujú nemalé obavy o hospodársku súťaž.

7.13. Stimulovanie maloobchodného trhu s elektrickou energiou a zemným plynom s cieľom spustiť proces skutočnej liberalizácie. Občania EÚ budú môcť požívať výhody vyplývajúce z hospodárskej súťaže jedine na skutočnom maloobchodnom trhu. To znamená, že je potrebné stanoviť zjednodušené pravidlá prístupu na trh s cieľom umožniť účasť aj malých výrobcov a distribútorov na trhu tak, aby sa stimulovala jeho likvidita a dosiahli konkurenčnejšie ceny. Zaručenie likvidity je nevyhnutným predpokladom zvýšenia dôvery prevádzkovateľov v tvorbu cien jednak na trhoch s elektrickou energiou jednak na rozvetvovacích platformách (*hub*) pre zemný plyn, keďže to najmä v tom poslednom prípade umožňuje zbaviť sa naviazania na jednotlivé produkty.

7.14. Liberalizovaný trh s elektrickou energiou a zemným plynom zohráva kľúčovú úlohu pri zvyšovaní povedomia podnikov a občanov o „inteligentných“ formách spotreby, ktoré umožnia udržať náklady v medziach a kontrolovať ich. To znamená vzdelávanie občanov o momentálne dostupných zdrojoch energie a vyvíjaných alternatívnych zdrojoch (obnoviteľné zdroje energie), aby pochopili zásadný význam tohto tovaru vzhľadom na jeho súčasný nedostatok. Preto je tak z hľadiska úspor energie ako aj nákladov nevyhnutné zaviesť ponuku individuálne prispôsobiteľných zmlúv pre konečných užívateľov na základe spôsobu spotreby.

7.15. Občania ako zodpovední koneční užívatelia by mali byť informovaní o tom, či regulačné orgány dodržiavajú pravidlá, resp. či dochádza k ich zneužívaniu, aby mohli presadzovať svoje práva aj prostredníctvom organizácií na ochranu práv spotrebiteľov.

7.16. Záruka uspokojovania dopytu aj v čase špičky. V prípade elektrickej energie to nastoľuje problém výrobnjej kapacity, veľkosti prenosovej siete a prenosovej kapacity siete; v prípade zemného plynu je potrebné zabezpečiť dostatočné dovozné a skladovacie kapacity. Je však známe, že dovozná kapacita je obzvlášť obmedzená, keďže prenosová kapacita je rezervovaná spoločnosťou etablovanou na trhu v podobe viacročných zmlúv, ktorých trvanie v niektorých prípadoch presahuje aj 20 rokov. To znamená, že nové projekty a projekty na reštrukturalizáciu/rozširovanie infraštruktúr elektrickej energie a zemného plynu (plynovody) musia prebiehať urýchlene tak na európskej ako aj vnútroštátnej úrovni. Zásadný význam majú zariadenia na spätné splynovanie, ktoré predovšetkým v stredomorskej oblasti zohrávajú kľúčovú úlohu pri prepájaní krajín, ktoré sú hlavnými výrobcami tohto prírodného zdroja (Líbya, Alžírsko).

7.17. Zvyšovanie solidarity: je potrebné, aby krajiny EÚ na regionálnom i bilaterálnom základe podporovali uzatváranie dohôd o spolupráci, tichej pomoci a vzájomnej spolupráci v prípade, keď sa jeden z členských štátov Únie ocitne v situácii energetickeho nedostatku z rôznych dôvodov, za ktoré nenesie priamu zodpovednosť.

V Bruseli 22. apríla 2008

Predseda

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Dimitris DIMITRIADIS